

1. NIVELL CONTEXTUAL

TÍTOL	<i>El nido (El niu)</i>
AUTOR	Pepe Espaliú (Còrdova, 1955 – 1993)
ANY	1993
DIMENSIONS	
TÈCNICA	Art d'acció (<i>performance</i>)
LOCALITZACIÓ DE L'OBRA	L'acció fou realitzada dins del marc del festival holandès d'art contemporani <i>Sosbeek</i> , entre el 29 de maig i el 5 de juny del 1993, al parc que envolta el Gemeentemuseum d'Arnhem.
DADES BIOGRÀFIQUES RELLEVANTS	<p>Als vint anys es va traslladar, per estudiar Psicologia, a Barcelona on es va relacionar amb artistes catalans i amb el grup <i>Trama</i>, integrat per José Manuel Broto, G. Tena, Xavier Grau, entre d'altres. Gràcies a una beca es traslladà a París, on assistí als seminaris impartits per Lacan qui definiria el llenguatge de l'inconscient com "el capítol censurat de la història de l'individu". La influència d'aquest psicoanalista es deixa entreveure en gran part de la seva obra, especialment en els conceptes de gaudi i manca.</p> <p>Quan va tornar a Espanya, s'establí a Sevilla. En aquesta ciutat va fundar la revista d'art <i>Figura</i>, juntament amb Rafael Agredano i Guillermo Paneque. Fou membre d'un col·lectiu d'artistes que començaren a exposar a la <i>Máquina Española</i>. Vinculat amb aquesta galeria, i amb el seu impulsor José Cobo, Espaliú va començar també a exposar a l'estranger.</p> <p>A finals dels vuitanta, la seva obra va adquirir projecció internacional gràcies a les seves exposicions a la galeria Van Kilmpen d'Amsterdam i a la galeria Brooke Alexander de Nova York (1989), a més de la seva participació a l'Aperto de la Biennal de Venècia (1990) i a Art'22 de Basilea (1991).</p> <p>Va assabentar-se que tenia la SIDA quan vivia a Nova York. Llavors va entrar en contacte amb d'altres malalts i amb col·lectius de voluntaris organitzats per ajudar-los. Tornà a Espanya molt interessat pel vessant polític i social de la malaltia, fet que el va portar a fer servir la paraula per combatre el silenci sobre el tema existent en Espanya. Des d'aquell moment va viure acceleradament, concedint entrevistes a molts mitjans de comunicació per donar suport als malalts de SIDA.</p> <p>La seva obra abasta des de l'escriptura fins el dibuix, l'escultura, instal·lacions i accions. Destaquen les seves exposicions monogràfiques organitzades al Pavelló Mudèjar de Sevilla, a l'ICA (Institute of Contemporary Art de Londres) o en el MNCARS (Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía).</p>
CONTEXT HISTÒRICO-ARTÍSTIC	<p>Pepe Espaliú pertany al grup d'artistes andalusos que va sorgir amb força durant els anys vuitanta i que, per la modernitat dels seus mitjans expressius i la sustentació teòrica de les seves obres, va despertar gran interès en els circuits internacionals de l'avantguarda artística.</p> <p>La seva obra està vinculada al surrealisme i relacionada amb la literatura d'Artaud, Bataille i Genet. Entre els seus referents plàstics es troben Joan Ponç, Francis Picabia i l'art africà.</p>

2. NIVELL FORMAL

DESCRIPCIÓ	<p>L'artista va viure durant vuit dies sobre una plataforma octogonal instal·lada sota la capçada d'un arbre. Es va desprendre a poc a poc de lles vuit peces de roba que portava, una peça de roba cada dia, fins a quedara nu. Finalment, sobre la tarima, amb la seva roba, va construir un niu. L'últim dia va estampar unes quantes vegades, sobre un rotllo de paper, la frase: <i>AISD is around</i>.</p>
PAPER DE L'AUTOR	<p>La seva obra gira al voltant de la seva condició d'homosexual, aspecte que s'accentua en el moment que es declara obertament malalt de SIDA. L'artista porta la malaltia a l'àmbit públic, mostrant-la sense cap mena de pudor i, d'aquesta manera, incorpora una nova lectura fins al moment inexistent: la necessitat de reflexionar sobre la dimensió social de la malaltia.</p> <p>A l'obra <i>El niu</i>, Espaliú executa un ritual de desposseïció poc abans de la seva mort fent una referència clara als versos del poeta persa sufista Yalal al-din rumí, qui diu que s'han de construir llars amb les restes de qui ha de desaparèixer.</p>

3. NIVELL INTERPRETATIU

ELS MATERIALS	<p>Per la seva verticalitat, l'arbre es considera universalment com un símbol de les relacions que s'estableixen entre el cel i la terra, ja que posa en relació els tres nivells: inferior (arrels), tel·lúric o infernal, central (tronc), terrestre i superior (branques), celeste. D'altra banda, la caiguda de les fulles a la tardor i la seva renovació a la primavera, fan que l'arbre representi el caràcter cíclic de la natura: la mort i la regeneració. Com a exemple de vida inesgotable equival a immortalitat. Existeixen arbres sagrats a quasi totes les civilitzacions antigues.</p> <p>La plataforma es podia veure des d'un finestral d'una de les sales del museu, a la manera d'una pintura de paisatge. Pel fet d'estar suspesa, evoca conceptes com vol, elevació, levitació, ascensió, termes que encobreixen els seus contraris: caiguda, descens, buit.</p> <p>La roba de la qual l'artista es desprèn esdevé metàfora de la desposseïció, a la vegada que li serveix per construir un refugi (niu) humà.</p>
LES FORMES	<p>El número vuit (plataforma octogonal, vuit peces de roba) representa, en les tradicions esotèriques, l'equilibri còsmic entre forces antagòniques. Representa l'etern moviment còsmic de regeneració infinita.</p> <p>El niu fa referència a l'impacte que va suposar per l'artista el fet de visitar Arnhem i observar la profusió de nius artificials instal·lats als parcs i jardins de la ciutat. La consciència ecològica, tan escassa a Espanya, es va fondre llavors amb el concepte de vol, en una pura associació d'idees, mecanisme que Espaliú emprava sovint, igual que els artistes surrealistes com, per exemple, Joan Brossa.</p> <p>El moviment de l'artista al voltant de l'arbre recorda, en el seu deambular, la dansa dels dervixos, els ballarins mahometans que, girant sobre ells mateixos, entren en un estat d'èxtasi en el qual el món físic s'esvaeix lentament i arriba</p>

	<p>a confondre's amb el món espiritual. Espaliú uneix així l'espiritualitat amb l'accidentalitat del cos i la marginalitat.</p> <p>El moviment de l'artista també fa referència a un conte de la seva infantesa en què un home volia atrapar la seva ombra corrent al voltant d'un arbre, però, com que el seu cos era de sorra, s'anava desgastant a mida que corria fins que desapareix, deixant finalment un rastre circular al voltant de l'arbre. Entre els múltiples relats que tracten la temàtica de la pèrdua o el desgast d'un component corporal/espiritual, podem mencionar <i>L'home que es va gastar</i> d'Edgar Allan Poe o <i>L'extraordinària història de Peter Schlemihl</i> d'Adalbert von Chamisso.</p>
<p>CONSIDERACIONS DE L'AUTOR</p>	<p><i>Agraeixo a la SIDA la tornada impensada a la superfície, ubicant-me per primera vegada en una acció en termes de Realitat. Potser aquesta vegada, i m'és indiferent si resulta ésser l'última, la meva feina d'artista té un sentit ple, una absoluta unió amb un límit existencial que sempre vaig rondar sense conèixer-lo del tot.</i> Fragment del text <i>Retrat de l'artista incurable</i>, escrit per Pepe Espaliú i publicat al diari <i>El País</i> el dia 1 de desembre (dia internacional de la SIDA) de 1992.</p> <p><i>Si realment l'art pot exercir una funció és precisament aquesta: evidenciar una sèrie de problemes que potser per altres vies és més difícil d'abordar. Per a mi és una exigència avui. Com que se'ns ha ofert una arma, que és l'art, el fet de no utilitzar-la en funció de la urgència que la SIDA significa seria imperdonable.</i> Manifestacions de l'artista publicades a l'article <i>L'art de viure la SIDA</i>, escrit per Fietta Jarque i publicat al diari <i>El País</i>, el 16 de novembre de 1992.</p> <p><i>Cercles en els quals el desig queda atrapat en un moviment repetit i pulsional. Desig que, en erosionar-se en aquell "no poder parar", es fa més pur, més buit, com en el moviment dels dervixos, ballarins sufistes.</i></p> <p><i>Rotació contínua de presoners i místics, de paranoïis i homosexuals... de tots aquells que viuen sense apropiat-se de res, sinó en la febre de rotar el cercle tautològic de l'ésser.</i></p> <p><i>Del Cercle com a Revelació, com a mínim suport i màxima projecció...</i> Manifestacions de l'artista citades al text de Juan Vicente Aliaga: <i>Háblame cuerpo. Una aproximación a la obra de Pepe Espaliú</i>, consultat a http://www.acccpar.org/numero1/aliaga.htm el 28 de desembre de 2007.</p>
<p>CONSIDERACIONS CRÍTiques</p>	<p><i>La imatge de la desposseïció s'ha anat plasmant a través d'un escenari despoblat, d'una desolació irreparable, d'una nostàlgia de l'infinit i d'un buit melangiós que fa referència a la mort. S'ha imposat una visió dramàtica de l'experiència humana.</i></p> <p>José Miguel G. Cortés, fragment del catàleg: Jeff Wall, Pepe Espaliú. Espai d'Art Contemporani de Castelló, 1999, pàg.: 56.</p> <p><i>És una barreja d'allò humà i allò vegetal. El tronc de l'arbre pot percebre's com una escultura viva que s'alça verticalment, al voltant de la qual gira el cos humà: allò dur i allò tou, allò geomètric i allò orgànic.</i> Adrian Searle: <i>Cómo vivir dos veces</i>, fragment del catàleg del Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia: <i>Pepe Espaliú</i> (2003), pàg.: 68.</p>

4. RECURSOS

<p>ON LINE</p>	<p>http://www.accpa.org/numero1/aliaga.htm Text de Juan Vicente Aliaga que analitza en profunditat l'obra de Pepe Espaliú.</p> <p>http://www.masdearte.com/item_artistas.cfm?noticiaid=3707 Nota biogràfica de l'artista.</p> <p>http://es.geocities.com/porandalucia/libro.htm Textos de Pepe Espaliú.</p> <p>http://www.artesur.com/ispana/archivos/000037.php Ressenya a propòsit de l'exposició monogràfica de Pepe Espaliú al MNCARS (Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía) del 14 de gener al 31 de març de 2003.</p> <p>http://www.elpais.com/todo-sobre/persona/Espaliu/Pepe/1260/ Relació d'articles publicats al diari <i>El País</i> sobre Pepe Espaliú, alguns d'ells escrits pel propi artista.</p> <p>http://www.transversalia.net/index.php?option=com_content&task=view&id=48&Itemid=43 Unitat didàctica del projecte Transversalia, entorn virtual d'aprenentatge per a l'educació en valors a través de l'art contemporani, en aquest cas en relació al tema de la SIDA.</p>
<p>BIBLIOGRAFIA</p>	<p><i>Despertar a la meva habitació.</i> Col·lecció d'Art Contemporani Fundació "La Caixa", Centre Cultural de la Fundació "La Caixa" de Granollers, 18 d'octubre-23 de novembre de 1997.</p> <p>Espaliú, Pepe: <i>En estos cinco años (1987-1992)</i>, Ediciones, Madrid, 1993.</p> <p><i>Pepe Espaliú. Guillermo Paneque.</i> Galeria Carles Taché, Barcelona, 1988, amb textos de Pepe Espaliú i Guillermo Paneque.</p> <p><i>Pepe Espaliú.</i> Galeria La Máquina Española, Madrid, 17 de novembre-15 de desembre, 1988, amb text de Stuart Morgan.</p> <p><i>Pepe Espaliú.</i> Institute of Contemporary Arts, London, 4 de març-17 d'abril, 1994, amb text d'Adrian Searle.</p> <p><i>Pepe Espaliú 1986-1993.</i> Junta de Andalucía, Pabellón Mudéjar, mayo-junio del 1994, Sevilla, amb textos de Juan Vicente Aliaga i Pepe Espaliú.</p> <p><i>Jeff Wall, Pepe Espaliú.</i> Espai d'Art Contemporani de Castelló, 1999, amb textos de José Miguel G. Cortés i Miguel Morey.</p> <p><i>Pepe Espaliú.</i> Museu Nacional Centro de Arte Reina Sofía, 2003, amb textos de Juan Vicente Aliaga, Adrian Searle, Marie-Laure Bernadac i Pepe Espaliú.</p> <p><i>Pepe Espaliú desde Córdoba.</i> Sala de Exposiciones Vimcorsa. Córdoba, gener-març 2007, amb textos de Juan Vicente Aliaga i Ángel Luis Pérez Villén.</p> <p><i>Rites of passage. Art for the end of the century.</i> Tate Gallery Publications, 1995, amb textos de Stuart Morgan, Stephen Greenblatt i Frances Morris.</p>

PROCEDÈNCIA DE LA IMATGE	<i>Despertar a la meva habitació.</i> Col·lecció d'Art Contemporani Fundació "La Caixa", Centre Cultural de la Fundació "La Caixa" de Granollers, 18 d'octubre-23 de novembre de 1997.
--------------------------	---

5. APLICACIONS A L'AULA

PREGUNTES ESPECÍFIQUES DEL GUIÓ DE COMENTARI	<ul style="list-style-type: none"> - Per què creus que l'artista ha triat un arbre i un entorn natural per situar la seva acció? - Quin sentit pot tenir el fet de desprendre's de totes les peces de roba? - Creus que la tarima és octogonal de forma fortuïta? - Quin sentit pot tenir fer voltes i més voltes al voltant del tronc? - Quines sensacions creus que pot haver experimentat l'artista durant tot el procés?
CONCEPCIÓ DE L'OBRA ARTÍSTICA	<p style="text-align: center;">OBJECTIUS</p> <ul style="list-style-type: none"> - Conèixer els conceptes de <i>performance</i> i <i>hapenning</i>. - Treure l'obra artística dels circuits tradicionals d'exposició. - Fer reflexionar sobre la dimensió social de la SIDA. - Considerar el caràcter efímer que pot tenir l'obra.
REALITZACIÓ DE L'OBRA	<p style="text-align: center;">PROCEDIMENTS</p> <ul style="list-style-type: none"> - Planificar acuradament l'acció. - Utilitzar el propi cos com a vehicle d'expressió. - Documentar gràficament el procés de creació artística. - Realització d'un <i>performance</i>.